

Správa o výsledku kontroly 2023

Zelená infraštruktúra v mestách a obciach

Najvyšší kontrolný úrad SR
Ľubomír Andrassy, predseda

Kontrolovali sme

Mesto Detva, Obec Cinobaňa, Mesto Krompachy, Obec Vyšná Hutka, Mesto Šaľa, Obec Zbehy, Mesto Bardejov, Obec Drienovská Nová Ves, Mesto Prievidza, Mesto Myjava, Mesto Senica, Obec Bohdanovce nad Trnavou, Mesto Čadca

NKÚ SR kontroloval 13 vybraných miest a obcí, ktorým bol poskytnutý NFP na základe výzvy na predkladanie žiadosti z 31. 3. 2017, v rámci OP IROP na roky 2014 až 2020, prioritnej osi 4 Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie. Špecifickým cieľom OP bolo zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy, ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.

Ako sme postupovali

Kontrola bola vykonaná podľa zákona o NKÚ SR a štandardov, ktoré vychádzajú zo základných princípov kontroly v rámci medzinárodných štandardov najvyšších kontrolných inštitúcií (ISSAI). Do výkonu kontroly bolo zapojených 20 kontrolórov. Pred kontrolou boli identifikované dve riziká: nedodržanie stanovených zmluvných podmienok u prijímateľov NFP a absencia systémového prístupu v oblasti plánovania a realizácie projektov zelenej infraštruktúry v mestách a obciach. Obidve riziká sa v kontrolovaných subjektoch v rôznej miere potvrdili. Kontrolované subjekty nevzniesli námietky voči kontrolným zisteniam NKÚ SR.

Prečo sme kontrolovali

Podľa Stratégie environmentálnej politiky SR do roku 2030 je budovanie zelenej infraštruktúry jedným z nástrojov predchádzania zmene klímy a zmierňovania jej dosahov. Zelená infraštruktúra predstavuje prvky, ktoré prepájajú prírodnú a urbanizovanú krajinu, skvalitňujú životné prostredie v mestách a obciach. Zjednodušene povedané, ide o „zelené riešenia“ v zastavaných oblastiach. Ich rozvoj mal byť zabezpečený aj prostredníctvom OP IROP. Východiskom pre kontrolu boli riadne ukončené projekty budovania prvkov zelenej infraštruktúry z predmetnej výzvy IROP. Celková výška finančných prostriedkov alokovaných v tejto výzve bola v sume 40,78 mil. eur. Zámerom kontroly bolo: preveriť identifikované riziká, či obce a mestá dodržali zmluvné podmienky; aká bola udržateľnosť projektov; prístup obcí a miest v oblasti plánovania a realizácie projektov zelenej infraštruktúry.

Čo sme zistili

- **Problematickú udržateľnosť realizovaných projektov zo živých rastlín a drevín počas celej doby ich udržateľnosti v štyroch prípadoch (Čadca, Drienovská Nová Ves, Myjava, Vyšná Hutka).**
- Aj napriek tomu však **realizáciou projektov boli vytvorené prvky zelenej infraštruktúry a priestory pre oddych a trávenie voľného času**, čím sa zlepšila kvalita života obyvateľov obcí a miest.
- **Nízky podiel verejnej zelenej a zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe miest a obcí.** V priemere za kontrolované subjekty iba 1,00 % v porovnaní s cieľovou hodnotou za rok 2023, ktorá bola poskytovateľom NFP odhadnutá na úroveň 3,10 % za špecifický cieľ ako celok.
- **Zdlhavý proces od podania žiadosti o poskytnutie NFP po samotné uzavretie zmluvy o poskytnutí NFP.**
- **K 31. 12. 2022 bolo riadne ukončených iba necelých 55 % projektov** z celkového počtu 126 uzavretých zmlúv v rámci výzvy z marca 2017, čo naznačuje **nedostatočné zvládnutie procesov súvisiacich s čerpaním fondov EÚ.**
- V rámci výzvy **čerpanie NFP k 31. 12. 2022 bolo na úrovni necelých 70 %.**
- **Pre prijímateľov NFP boli v zmluvách nastavené iba kvantitatívne merateľné ukazovatele projektov**, napr. počet vybudovaných prvkov zelenej infraštruktúry, počet spracovaných dokumentov, podľa ktorých však nie je možné objektívne hodnotiť plnenie stanovených cieľov v rámci príslušného operačného programu.
- **Monitorovanie udržateľnosti projektov** zo strany poskytovateľa NFP **iba prostredníctvom následných monitorovacích správ**, bez fyzickej kontroly na mieste realizácie projektu.
- **Nedostatok finančných zdrojov miest a obcí na realizáciu projektov zelenej infraštruktúry.** Len z vlastných rozpočtových prostriedkov kontrolované subjekty realizovali takýto typ projektov iba sporadicky.

Čo odporúčame

Výboru Národnej rady SR pre verejnú správu a regionálny rozvoj:

- zaviazat' riadiaci orgán (MIRRI SR) na vydanie metodických postupov a usmernení pre nositeľov agendy s dôrazom na vykonávanie vnútornej kontroly a kontroly na mieste v rámci vybranej vzorky projektov.

Stavovským organizáciám samosprávy:

- aktualizovať a prehodnotiť strategické dokumenty obcí a miest (program rozvoja obce/PHSR) tak, aby obsahovali a podrobne popisovali aktivity na zmiernenie dopadov klimatických zmien.

VÝKON KONTROLNEJ AKCIE

Účel kontrolnej akcie

Účelom kontroly bolo posúdiť budovanie prvkov zelenej infraštruktúry v obciach a mestách a zabezpečenie udržateľnosti projektov.

Kontrola bola vykonaná ako kontrola súladu s prvkami výkonnosti. Predmetom kontroly bola realizácia projektov na úrovni prijímateľov NFP a správnosť postupov pri realizácii projektov.

Rámec kontrolnej akcie

Kontrolná akcia bola vykonaná ako celoslovenská v 13 kontrolovaných subjektoch. K metódam a technikám, ktoré boli uplatnené počas výkonu kontroly, patrili najmä preskúmanie dokladov a dokumentov, rozhovory so zamestnancami, priame pozorovanie, fyzická obhliadka. Pri kontrole bol použitý prístup detailného preverovania dokladov a dokumentov súvisiacich s predmetom kontroly. V rámci výkonnostných prvkov boli preverené nefinančné činnosti kontrolovaného subjektu, napríklad prístup pri plánovaní a realizácii projektov zelenej infraštruktúry. Kontrolovaným obdobím boli roky 2017 až 2022, tzn. obdobie realizácie a udržateľnosti projektov podľa zmlúv o poskytnutí NFP. Verejné obstarávanie nebolo v rámci kontroly preverované.

Výsledky kontrolnej akcie

Budovanie zelenej infraštruktúry, ako nástroja na predchádzanie zmeny klímy, bolo riešené v rámci **OP IROP a OP Kvalita ŽP**. Medzi prvky zelenej infraštruktúry patria najmä: vegetačné strechy, vegetačné steny, priepustné plochy, sadové úpravy, odvodňovacie kanály a výstupky, infiltračné pásy, podzemné nádrže pre infiltráciu, dažďové záhrady, retenčné jazierka, infiltračné nádrže.

Postavenie poskytovateľa NFP

Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy, ako aj zavádzanie systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku predstavovalo špecifický cieľ výzvy na predkladanie žiadostí o NFP v rámci **OP IROP**. Predmetná **výzva bola vyhlásená 31. 3. 2017**. Poskytovateľom NFP a zároveň RO pre IROP bolo ministerstvo pôdohospodárstva, pričom od 1. októbra 2020 táto kompetencia prešla na ministerstvo investícií. Výzva mala 12 hodnotiacich kôl, v rámci ktorých bolo prijatých 192 žiadostí o **NPF** a uzavretých 126 zmlúv o NFP.

Tabuľka č. 1 Údaje o čerpaní finančných prostriedkov z výzvy č. IROP-PO4-SC431-2017-16 z 31. 3. 2017

Ukazovateľ	Stav k 31.12.2022	Stav k 30.6.2023
Počet ŽoNFP prijatých / schválených	192 / 126	192 / 126
Počet uzavretých zmlúv v rámci výzvy	126	126
Počet projektov riadne ukončených v rámci výzvy	69	89
Počet projektov neukončených (v realizácii) v rámci výzvy	52	28
Počet projektov mimoriadne ukončených (neprispejú k cieľom výzvy)	5	9
Celková zazmluvnená suma (NFP + vlastné zdroje) v eurách	41 833 620,77	41 585 331,50
Celková zazmluvnená suma (len NFP) v eurách	39 741 939,73	39 506 064,93
Skutočné čerpanie NFP za riadne ukončené projekty v eurách	18 862 281,28	24 634 721,02
Skutočné čerpanie NFP za neukončené projekty (v realizácii) v eurách	8 270 344,94	4 613 701,94
Skutočné čerpanie NFP za mimoriadne ukončené projekty v eurách	0,00	0,00
Skutočné čerpanie NFP spolu za všetky projekty v eurách	27 132 626,22	29 248 422,96
Skutočné čerpanie spolu (NFP + vlastné zdroje) v eurách	28 560 659,35	30 787 813,81

Zdroj: ministerstvo investícií

* NFP = finančné prostriedky z EÚ a zo ŠR SR

Prostredníctvom takto určených kvantitatívnych merateľných ukazovateľov nebolo možné určiť, vyhodnotiť naplnenie špecifického cieľa a identifikovať možnú úroveň kvalitatívneho zlepšenia, formulovaného vo výzve ako „zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy, ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku“.

Kontrolou jednotlivých projektov bol identifikovaný výrazný rozdiel v cene podobných rozpočtových položiek. Boli porovnané vybrané rozpočtové položky zo zrealizovaných projektov, keď napr. pre položku odpadkový kôš sa rozpočtovaná cena pohybovala od 60 eur (Bardejov) do 799 eur (Senica) bez DPH. V prípade parkovej lavičky s operadlom to bolo od 183 eur (Prievidza) do 600 eur (Cinobaňa, Čadca) bez DPH. Detská pružinová hojdačka bola súčasťou rozpočtu v siedmich kontrolovaných projektoch a jej cena sa pohybovala od 192 eur (Bardejov) do 917 eur (Detva) bez DPH. Poskytovateľ NFP v procese schvaľovania ŽoP takto akceptoval porovnateľné druhy tovarov v rôznych cenách. Cenové rozdiely v prvkoch zelenej infraštruktúry mohli byť spôsobené neupravením cenových limitov pre jednotlivé položky rozpočtu zo strany poskytovateľa NFP. Možno konštatovať, že chýbajúce cenové rozpätie malo nepriamy vplyv na hospodárne a efektívne použitie verejných prostriedkov.

Formálny charakter monitorovania udržateľnosti projektov

Povinnosťou prijímateľov NFP po realizácii projektov bolo zasielať riadiacemu orgánu, resp. sprostredkovateľskému orgánu následné monitorovacie správy v ročných intervaloch počas obdobia udržateľnosti projektov. Kontrolované subjekty si túto zmluvnú povinnosť splnili, v štyroch prípadoch s oneskorením (Bohdanovce nad Trnavou, Cinobaňa, Prievidza, Senica), čo však nemalo vplyv na samotnú udržateľnosť projektov. Najvýznamnejšie oneskorenie pri predložení následnej monitorovacej správy bolo identifikované v Prievidzi (viac ako 14 mesiacov) a v Bohdanovciach nad Trnavou (jeden rok). Monitorovacie správy formálne obsahovali predpísané údaje a informácie o stave projektu počas monitorovacieho obdobia. Z informácií v monitorovacích správach nevypĺyvali žiadne problémy alebo riziká, ktoré by mohli ohroziť udržateľnosť projektov. Na základe kontrolných zistení týkajúcich sa neplnenia merateľných ukazovateľov však možno konštatovať, že **následné monitorovacie správy neobsahovali presné, správne, pravdivé a úplné informácie o stave projektu počas obdobia jeho udržateľnosti. Zo strany poskytovateľa NFP v období udržateľnosti projektov ani v jednom prípade nebola u kontrolovaných subjektov vykonaná fyzická kontrola na mieste**, čo predstavuje riziko plnenia podmienky udržateľnosti projektov v celom rozsahu. Zasielanie monitorovacích správ bez reálneho zistenia stavu je neúčinný, formálny nástroj kontroly. Takýto spôsob a forma monitorovania projektov nezabezpečuje ich udržateľnosť.

Realizácia projektov na úrovni prijímateľov NFP

Realizáciou preverených projektov kontrolované subjekty vytvorili alebo obnovili priestranstvá v mestských oblastiach s celkovou výmerou 19 731 m², revitalizovali otvorené priestranstvá vnútroblokov s celkovou výmerou 182 805 m², zaviedli päť opatrení na zníženie hluku a vybudovali osem prvkov zelenej infraštruktúry. Pojem prvky zelenej infraštruktúry nepredstavujú len vysadené stromy, ide o komplexné riešenie zadržiavania dažďovej vody, znižovanie hlučnosti, prašnosti a obnovy biodiverzity.

V rámci kontrolnej akcie boli preverené skutočné celkové výdavky vynaložené na 14 zrealizovaných projektov v sume 6 880 tis. eur.

Výdavky na verejnú zeleň a zelenú infraštruktúru

V rokoch 2017 až 2022 kontrolované subjekty vynaložili výdavky na verejnú zeleň, vrátane výdavkov na budovanie prvkov zelenej infraštruktúry, celkom v sume 22 483,59 tis. eur, z toho na verejnú zeleň 13 850,20 tis. eur a na budovanie prvkov zelenej infraštruktúry 8 633,39 tis. eur. Najvyššie výdavky boli vynaložené v rokoch 2019 a 2020, v čase fyzickej realizácie projektov.

Priemerné ročné výdavky kontrolovaných subjektov na verejnú zeleň, vrátane výdavkov na zelenú infraštruktúru, v období rokov 2017 až 2022 boli na úrovni 36,58 eur na obyvateľa.

Priemerné ročné výdavky iba na verejnú zeleň v období 2017 až 2022, bez výdavkov na zelenú infraštruktúru, boli na úrovni 8,10 eur na obyvateľa.

Graf č. 1 Priemerný podiel výdavkov na verejnú zeleň a zelenú infraštruktúru na celkových výdavkoch obcí

Zdroj: kontrolované subjekty

V rokoch 2017 až 2022 bol priemerný podiel výdavkov na verejnú zeleň, vrátane zelenej infraštruktúry, na celkových výdavkoch obcí a miest 4,64 %. Najvyšší bol v roku 2019, kedy presiahol viac ako 12 % z celkových výdavkov obcí. V roku 2021 sa podiel výdavkov pohyboval na úrovni približne 5 % z celkových výdavkov obcí.

Na druhej strane, **priemerný podiel výdavkov iba na verejnú zeleň sa v kontrolovanom období pohyboval približne na úrovni 1 % z celkových výdavkov obcí a miest.** Najnižší podiel bol v roku 2019 na úrovni 0,78 % a najvyšší v roku 2017 na úrovni 1,1 %.

Nedodržanie podmienok zmluvy o NFP

Kontrolované subjekty vo viacerých prípadoch nedodržali podmienky zmluvy o NFP. Okrem oneskoreného predkladania následných monitorovacích správ poskytovateľovi NFP, boli zistené tieto prípady, napr. oneskorené predkladanie výročných monitorovacích správ poskytovateľovi NFP (Drienovská Nová Ves, Bardejov), oneskorené zaslanie hlásenia o realizácii projektu, resp. o začatí hlavných aktivít projektu (Vyšná Hutka, Bardejov), oneskorené zaradenie majetku obstaraného z NFP do evidencie majetku mesta (Bardejov), nesprávne ocenenie stavby (Vyšná Hutka), nevykonanie ZFK na účtovných dokladoch a pred podpisom zmluvy o NFP (Drienovská Nová Ves, Vyšná Hutka). Nedodržanie zmluvných podmienok možno klasifikovať ako menej významné porušenia, ktoré nemali vplyv na samotnú realizáciu projektov.

Zároveň boli zistené aj prípady, keď nedodržanie zmluvných podmienok možno klasifikovať ako podstatné porušenie zmluvy o NFP, čo môže mať za následok aj vrátenie poskytnutého NFP alebo jeho časti, podľa posúdenia miery závažnosti porušenia a rozhodnutia poskytovateľa NFP. Išlo o dva prípady prevodu správy majetku obstaraného z NFP na tretiu osobu (Bardejov) a štyri prípady neplnenia merateľných ukazovateľov projektu v celom rozsahu podľa zmluvy o NFP počas obdobia udržateľnosti projektu (uvedené na str. 7).

Pri realizácii dvoch projektov mesto Bardejov vykonalo prevod správy majetku obstaraného z NFP na svoju príspevkovú organizáciu bez predchádzajúceho písomného súhlasu poskytovateľa NFP. Počas výkonu kontroly NKÚ SR, mesto požiadalo sprostredkovateľský orgán o predmetný súhlas na prevod správy majetku, ktorý mu bol dodatočne udelený.

Nedodržanie vyššie uvedených zmluvných podmienok zo strany prijímateľov NFP poukazuje na zlyhanie v oblasti vnútornej kontroly, resp. neúčinný systém vnútornej kontroly.

Ďalej bolo zistené aj porušenie zákona o slobode informácií tým, že obce a mestá nezverejnili zmluvy o poskytnutí NFP, resp. dodatky k zmluvám a údaje o faktúrach na svojom webovom sídle (Bardejov, Drienovská Nová Ves, Krompachy, Vyšná Hutka). Nezverejnením zmlúv na webovom sídle obce však nedošlo k neúčinnosti zmlúv z dôvodu, že tieto zmluvy zverejnil v centrálnom registri zmlúv poskytovateľ NFP.

(Ne)plnenie merateľných ukazovateľov projektov zo strany prijímateľov NFP

Problematickou oblasťou pre prijímateľov NFP bolo zachovanie výsledkov realizovaných projektov zo živých rastlín a drevín počas celej doby udržateľnosti projektov. Išlo najmä o zachovanie počtu vysadených rastlín, drevín a stromov, ako aj dodržanie rozmerov vysadených živých plotov, a v prípade potreby aj výsadba nových rastlín a drevín. Podmienkou udržateľnosti projektov je, samozrejme, aj zachovanie vybudovaného mobiliáru, športových ihrísk, detských ihrísk a pod. Udržateľnosť projektov zelenej infraštruktúry ovplyvňoval aj negatívny spoločenský jav – vandalizmus, poškodzovanie vysadenej zelene, ale aj jej krádež.

Fyzickou obhliadkou na mieste realizácie jednotlivých projektov bolo zistené **čiastočné plnenie merateľných ukazovateľov**, resp. ich neplnenie v celom rozsahu **pocas obdobia udržateľnosti projektu**. V priebehu kontroly NKÚ SR dve obce (Drienovská Nová Ves, Vyšná Hutka) odstránili nedostatky týkajúce sa plnenia merateľných ukazovateľov. V prvom prípade obec dosadila chýbajúci počet rastlín podľa projektu. V druhom prípade vysadený živý plot nedosahoval projektovanú výšku ani dĺžku a netvoril súvislý pás vysadených rastlín, ktorý by prispieval k zníženiu hlučnosti a prašnosti od hlavnej cesty. Po vykonaní fyzickej obhliadky projektu obec vysadila živý plot v projektovanej výške a dĺžke. V ďalšom subjekte (Myjava) bolo zámerom projektu prekryť a zazeleniť kovové kletky v blízkosti kontajnerových stojísk výsadbou rastlín. Z vizuálneho hľadiska sa tento zámer zatiaľ nepodarilo naplniť, pretože rastliny boli po takmer štyroch rokoch od výsadby veľmi málo rozrastené.

U ďalšieho prijímateľa NFP (Čadca) **boli fyzickou obhliadkou zistené chýbajúce rastliny, dreviny, okrasné kroviny a stromy, ktoré podľa projektu a zmluvy mali byť vysadené.** Z plánovaných a v projekte schválených prvkov zelene chýbalo v čase fyzickej obhliadky projektu takmer 80 % rastlín a drevín. Revitalizované územie taktiež bolo neudržiavané. Možno konštatovať, že prijímateľ NFP nezabezpečil udržateľnosť projektu v zmysle zmluvy o NFP.

Podiel verejnej zelene a zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe obcí

Podľa Výročnej správy o vykonávaní IROP za rok 2021, vypracovanej ministerstvom investícií, pre špecifický cieľ 4.3.1 bol stanovený ukazovateľ výsledku ako „podiel zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe miest“. V roku 2013 bola východisková hodnota tohto ukazovateľa 3,00 %, na rok 2023 bola odhadnutá cieľová hodnota tohto ukazovateľa 3,10 %.

Podľa vyjadrenia ministerstva investícií východisková hodnota podielu zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe miest sa vypočítala ako priemerný podiel udržiavanej verejnej zelene na celkovej rozlohe siedmich krajských miest.

NKÚ SR v rámci kontroly pre účely výpočtu podielu verejnej zelene na celkovej rozlohe obcí a miest za verejnú zeleň považoval „verejnú zeleň v intraviláne obce“, resp. „verejnú zeleň, ktorej správu a údržbu zabezpečovalo mesto/obec v zmysle zákona o obecnom zriadení“, napr. mestské a obecné parky, stromoradia, mobilná zeleň v uliciach, odpočinkové lúky, zeleň odpočívadiel, spoločná zeleň bytových domov, trávne porasty, vetrolamy a pod.

Vykonanými kontrolami bolo zistené, že okrem jedného prípadu podiel verejnej zelene, resp. zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe kontrolovaných subjektov, určený v percentách, nedosahoval odhadnutú hodnotu stanoveného cieľa.

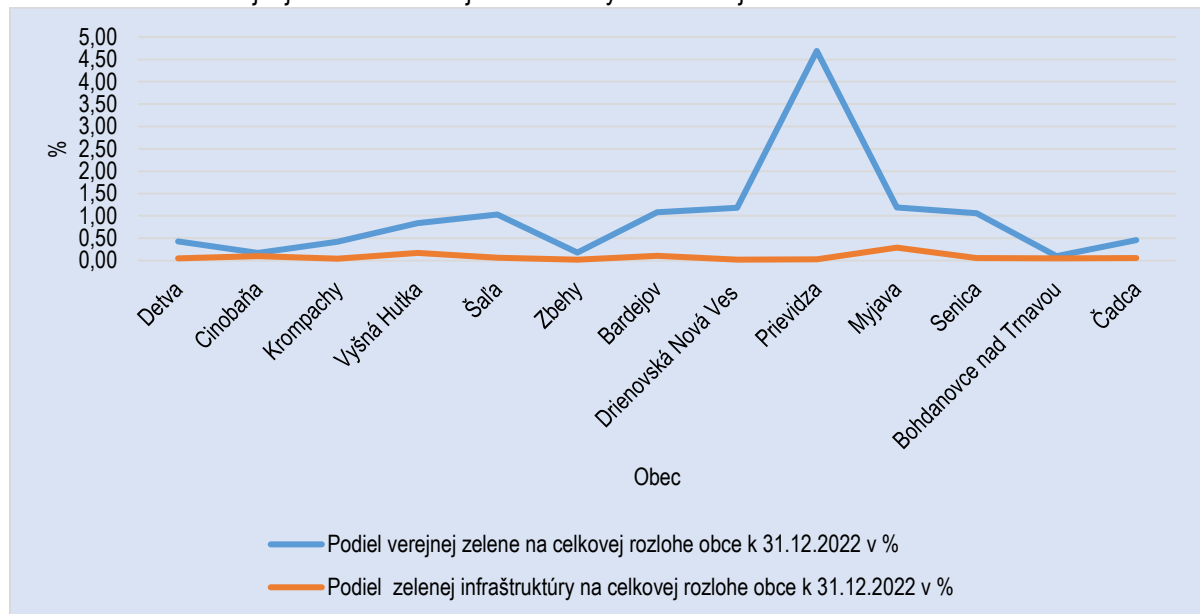
K 31. 12. 2022 bola priemerná hodnota podielu verejnej zelene 0,99 % a hodnota vybudovanej zelenej infraštruktúry iba 0,08 % na celkovej rozlohe kontrolovaných subjektov. Iba jeden kontrolovaný subjekt vykazoval vyššiu hodnotu ukazovateľa podiel verejnej zelene na celkovej rozlohe mesta (4,69 %), ako bola cieľová hodnota tohto ukazovateľa (3,1 %). Ostatné kontrolované subjekty vykazovali podiel verejnej zelene na celkovej rozlohe obce v rozpätí od 0,10 % do 1,19 %.

Porovnaním vývoja podielu verejnej zelene na celkovej rozlohe obce/mesta pred realizáciou a po realizácii projektov zelenej infraštruktúry došlo v troch prípadoch k jeho zvýšeniu, v jednom prípade k zníženiu a v deviatich prípadoch zostal tento podiel rovnaký. Vo všetkých prípadoch došlo k zvýšeniu podielu zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe obce.

K 31. 12. 2022 bola v kontrolovaných subjektoch **priemerná rozloha verejnej zelene 32,91 m² na obyvateľa** a priemerná rozloha vybudovanej zelenej infraštruktúry 4,78 m² na obyvateľa.

Porovnaním vývoja rozlohy verejnej zelene u kontrolovaných subjektov za roky 2017 a 2022 došlo k jej nárastu o 4,32 %, t. j. na rozlohu 5 249 506 m².

Graf č. 2 Podiel verejnej zelene a zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe miest a obcí k 31. 12. 2022

Zdroj: kontrolované subjekty

Prístup obcí a miest pri plánovaní a realizácii projektov zelenej infraštruktúry

Prístup obcí a miest k zabezpečeniu realizácie projektov zelenej infraštruktúry možno rozdeliť na dve kategórie, podľa veľkosti samotných kontrolovaných subjektov na obce a mestá. **V obciach prevažoval skôr nesystémový prístup** pri realizácii projektov zelenej infraštruktúry (Cinobaňa, Drienovská Nová Ves, Zbehy). Realizácia projektov nenadväzovala na iné, už zrealizované projekty. Projekty zelenej infraštruktúry boli prevažne realizované ako jednorazová záležitosť, aj z dôvodu nedostatočnej personálnej kapacity. Obce pri projektoch zelenej infraštruktúry postupovali spôsobom, že sa zapojili do vyhlásenej výzvy a v prípade, ak ich projekt bol schválený a bol im pridelený NFP, tak následne bol projekt aj zrealizovaný. Z preverovaných miest bol z hľadiska prístupu k realizácii projektov zelenej infraštruktúry identifikovaný priestor na zlepšenie aj v meste Čadca.

Na druhej strane **v mestách** (okrem jedného subjektu úroveň okresných miest) **prevažoval viac systémový prístup**. Z hľadiska organizačného a personálneho mestá disponovali dostatočnými zdrojmi na realizáciu projektov. Projekty zelenej infraštruktúry nadväzovali na iné, už skôr zrealizované projekty. Mestá taktiež realizovali aj iné projekty súvisiace so zelenou infraštruktúrou, buď z inej výzvy alebo z iných operačných programov, resp. z iných dotácií a zdrojov. Systémový prístup pri realizácii projektov zelenej infraštruktúry bol identifikovaný aj v dvoch obciach (Bohdanovce nad Trnavou, Vyšná Hutka).

Politiku rozvoja verejnej zelene mali kontrolované subjekty spravidla rozpracované v programe rozvoja obce/mesta, resp. v PHSR, v územnom pláne a v programovom rozpočte obce/mesta. Dva kontrolované subjekty mali vypracované aj samostatnú koncepciu rozvoja verejnej zelene, resp. generel verejnej zelene.

Zákonnou povinnosťou obcí je mať vypracovaný **program rozvoja obce, resp. PHSR, pravidelne ho monitorovať a každoročne do 31. mája zasielať príslušnému VÚC správu o jeho plnení**. V siedmich prípadoch bolo zistené **neplnenie tejto povinnosti**, čo nebolo v súlade so zákonom o podpore regionálneho rozvoja (Cinobaňa, Detva, Drienovská Nová Ves, Myjava, Prievidza, Vyšná Hutka, Zbehy). V súvislosti s hodnotením strategických dokumentov bolo zistené, že plnenie cieľov a merateľných ukazovateľov stanovených v PHSR/programovom rozpočte nebolo hodnotené, alebo dokument neobsahoval informáciu o hodnotení stanovených cieľov/merateľných ukazovateľov, čo naznačuje formálny prístup subjektov k plneniu týchto dokumentov (Čadca, Drienovská Nová Ves, Myjava, Prievidza, Senica).

Priklady dobrej praxe

Z hľadiska aktivity kontrolovaných subjektov a počtu zrealizovaných projektov zelenej infraštruktúry možno ako príklad dobrej praxe uviesť mestá Bardejov, Šaľa, Prievidza. V kontrolovanom období tieto mestá okrem preverovaných projektov zrealizovali aj iné projekty, resp. v čase kontroly NKÚ SR mali v realizácii (neukončené) aj ďalšie projekty.

- **Mesto Bardejov** zrealizovalo ďalších šesť projektov v sume 281,3 tis. eur. V realizácii malo mesto spolu ďalších desať projektov v sume 6 657,4 tis. eur, z toho sedem projektov bolo z OP Kvalita ŽP, tri projekty boli z OP IROP a jeden projekt bol z vlastných zdrojov. Okrem uvedeného mesto pripravuje ďalších päť projektov z OP IROP, zameraných na revitalizáciu vnútroblokových priestorov s predpokladanými celkovými výdavkami v sume 6 017,7 tis. eur.
- **Mesto Šaľa** zrealizovalo ďalších sedem menších projektov v sume 90,8 tis. eur. V realizácii boli tri ďalšie projekty v sume 924,6 tis. eur, z toho jeden projekt bol z Nórskeho finančného mechanizmu, jeden z OP IROP a jeden z dotácie rozpočtovej rezervy predsedu vlády SR. V príprave malo mesto ďalších šesť projektov, z toho tri boli počas tejto kontroly vyhodnotené poskytovateľom NFP ako neúspešné a tri projekty s predpokladanými celkovými výdavkami v sume 846,2 tis. eur boli v posudzovaní.
- **Mesto Prievidza** zrealizovalo ďalších dvanásť menších projektov v sume 22,7 tis. eur. V realizácii bol jeden projekt z OP Kvalita ŽP v sume 282,5 tis. eur. V príprave malo mesto ďalších trinásť projektov s predpokladanými celkovými výdavkami v sume 4 226,5 tis. eur.

Prínosy realizovaných projektov (podľa kontrolovaných subjektov)

- Vytvorenie lepších podmienok na trávenie voľného času obyvateľov, stretávanie sa, prechádzky a oddych v exteriéri.
- Vytvorenie priestoru pre pohybové aktivity detí v okruhu prvkov zelenej infraštruktúry, ako sú multifunkčné ihriská pre loptové hry, ihriská s fitness prvkami, detské ihriská, altánky pre oddych a relax.
- Oživenie verejného priestoru v obci a zlepšenie stavu životného prostredia a mikroklimy územia.
- Obnova zelene a drevín v areáli vnútroblokov, rekonštrukcia spevnených plôch - chodníkov, obnova parkového mobiliáru ako sú lavičky, odpadkové koše, stojany na bicykle, nové stĺpové osvetlenia a pod.
- Vytvorenie izolácie proti hluku a prašnosti osadením zelených protihlukových stien, výsadbou rastlín, drevín, stromových alejí, kríkovou výsadbou v areáloch vnútroblokov.

Prekážky pri realizácii projektov (podľa kontrolovaných subjektov)

- **Zdlhavý proces posudzovania žiadosti o poskytnutie NFP.** Kontrolou bolo zistené, že **priemerná dĺžka** posudzovania žiadosti o poskytnutie NFP u kontrolovaných subjektov od jej podania až po uzavretie zmluvy o poskytnutí NFP bola **168 pracovných dní** (od 121 do 275 pracovných dní).
- **Zdlhavý proces kontroly dokumentácie verejného obstarávania** zo strany riadiaceho orgánu, resp. sprostredkovateľského orgánu pre IROP, dôsledkom čoho bolo **predlžovanie časového harmonogramu realizácie projektov**.
- Administratívna náročnosť pri implementácii projektov z prostriedkov EÚ.

- **Nedostatok finančných prostriedkov** v rozpočte obce na realizáciu projektov zelenej infraštruktúry.
- Len z vlastných rozpočtových prostriedkov obce a mestá realizovali tento typ projektov iba ojedinele. Vo väčšine prípadov boli projekty zelenej infraštruktúry realizované len vtedy, ak boli financované z prostriedkov EÚ a ŠR SR, resp. z iných dotácií.

Záver

Zelená infraštruktúra je jedným z možných riešení environmentálnych problémov miest a nástroj na zmiernenie efektov klimatických zmien. **Budovanie prvkov zelenej infraštruktúry umožňuje vytvárať udržateľné zdravé obytné prostredie a skvalitňovať život obyvateľov v mestách a obciach.** Medzi jej výhody patrí zvýšenie pútania nadbytočného uhlíka, zlepšenie kvality ovzdušia, zmiernenie efektu mestských tepelných ostrovov, vytváranie ďalších biotopov pre voľne žijúce organizmy a vytváranie miest pre oddych. Takéto riešenia podporuje aj EÚ.

Kontrolnou akciou chcel NKÚ SR poskytnúť príslušným orgánom štátnej správy a územnej samosprávy informácie o stave, spôsobe a úrovni implementácie projektov zelenej infraštruktúry, a zároveň identifikovať potenciálne problematické oblasti pre ďalšie rozhodovanie a aplikačnú prax. Pozitívne možno hodnotiť skutočnosť, že všetky preverované **projekty budovania prvkov zelenej infraštruktúry**, okrem ojedinelých prípadov, **boli zrealizované a slúžia svojmu účelu.** Obyvateľom obcí a miest boli vo väčšine prípadov vytvorené priestory pre oddych a trávenie voľného času v okruhu prvkov zelenej infraštruktúry.

Zo strany poskytovateľa NFP existuje **priestor na zlepšenie** podmienok implementácie projektov, ktorý sa javí **v nastavení kvalitatívnych merateľných ukazovateľov** v rámci tohto typu projektov, aby bolo možné merať a hodnotiť plnenie stanovených cieľov príslušného operačného programu. Skrátiť proces hodnotenia žiadostí o poskytnutie NFP a proces výkonu kontroly verejného obstarávania. Zjednodušiť administratívnu záťaž pri realizácii projektov pre prijímateľov NFP.

Adaptácia na dôsledky zmeny klímy sa stáva neoddeliteľnou súčasťou činnosti samosprávy na lokálnej úrovni. **Do tvorby strategických dokumentov obcí a miest je potrebné premietnuť aj nepriaznivé dôsledky zmeny klímy.** Zelená infraštruktúra, ktorá patrí medzi tzv. zelené adaptačné opatrenia, by sa mala stať štandardnou súčasťou priestorového a územného plánovania na lokálnej úrovni. Týka sa to najmä územných plánov, programov rozvoja obcí a miest, resp. PHSR, VZN, koncepcií verejnej zelene, plánov udržateľnej mobility, stratégií zelenej infraštruktúry, kde obce a mestá môžu reagovať na zmenu klímy **a uplatniť adaptačné opatrenia.**

Z dôvodu eliminovania negatívnych dopadov zmeny klímy **je potrebné, aby mestá a obce, aj napriek nedostatku finančných prostriedkov, pokračovali v realizácii projektov budovania prvkov zelenej infraštruktúry.** Buď formou spolufinancovania z fondov EÚ a prostriedkov ŠR SR, ako prijímatelia rôznych dotácií, resp. z cudzích zdrojov alebo z vlastných rozpočtových prostriedkov.

Na **financovanie budovania prvkov zelenej infraštruktúry** môžu mestá a obce použiť aj **poplatok za rozvoj** podľa zákona o miestnom poplatku za rozvoj a **finančnú náhradu za výrub drevín** podľa zákona o ochrane prírody a krajiny. Príjmy z poplatku za rozvoj môžu samosprávy použiť napr. ako kapitálové výdavky na výstavbu verejne prístupných parkov a úpravu verejnej zelene, ako aj na opatrenia na zadržanie vody v území a na zmiernenie zmeny klímy a adaptácie na jej nepriaznivé dôsledky. Finančnú náhradu za výrub drevín na budovanie prvkov zelenej infraštruktúry, ako sú zelené parky, zelené strechy alebo ekodukty.

Aj týmto spôsobom by sa mal **zvýšiť podiel verejnej zelene a zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe miest a obcí**, čo bude mať pozitívny vplyv na zvyšovanie kvality života ľudí a zlepšenie ich životných podmienok.

Reakcia kontrolovaného subjektu

Z jednotlivých kontrol bolo vypracovaných 12 protokolov o výsledku kontroly a jeden záznam o výsledku o kontroly. Kontrolované subjekty ani v jednom prípade nevzniesli námietky proti pravdivosti, úplnosti a preukázateľnosti kontrolných zistení. Mestá a obce prijali na odstránenie zistených nedostatkov celkom 35 opatrení. Plnenie prijatých opatrení bude NKÚ SR v rámci svojej činnosti monitorovať.

Kontakt

Najvyšší kontrolný úrad SR

Priemyselná 2
824 73 Bratislava 26
☎ +421 250 114 911
✉ info@nku.gov.sk

Mesto Bardejov

Radničné námestie 16
085 01 Bardejov
☎ +421 544 862 122
✉ mesto@bardejov.sk

Mesto Čadca

Námestie Slobody 30
022 01 Čadca
☎ +421 41 433 23 02
✉ sekretariat@mestocadca.sk

Mesto Detva

J. G. Tajovského 1369/7
962 12 Detva
☎ +421 45 37 00 404
✉ sekretariat@detva.sk, primator@detva.sk

Mesto Krompachy

Námestie slobody 1
053 42 Krompachy
☎ +421 53 419 22 22
✉ podatelna@krompachy.sk

Mesto Myjava

Nám. M. R. Štefánika 560/4
907 14 Myjava
☎ +421 34 6907 111
✉ primator@myjava.sk

Mesto Prievidza

Námestie slobody 14
971 01 Prievidza
☎ +421 46 51 79 110
✉ info@prievidza.sk

Mesto Senica

Štefánikova 1408/56
905 25 Senica
☎ +421 34 6987610
✉ podatelna@senica.sk

Mesto Šaľa

Námestie sv. Trojice 7
927 15 Šaľa
☎ +421 0317705981-4
✉ mesto@sala.sk

Obec Bohdanovce nad Trnavou

Trhová ulica 268/1
919 09 Bohdanovce nad Trnavou
☎ +421 33 55 29 201
✉ podatelna@bohdanovce.sk

Obec Cinobaňa

Banská ulica 315/1
985 22 Cinobaňa
☎ +421 47 45 11 731
✉ podatelna@cinobana.sk

Obec Drienovská Nová Ves

Drienovská Nová Ves 83
082 01 Drienovská Nová Ves
☎ +421 517 797 186
✉ obecny.urad@drienovskanovaves.sk

Obec Vyšná Hutka

Vyšná Hutka 165
040 18 Košice 18
☎ +421 55 685 23 05
✉ info@vysnahutka.sk

Obec Zbehy

Zbehy 69
951 42 Zbehy
☎ +421 37 779 38 12
✉ obec@zbehy.sk

Zoznam použitých skratiek

DPH	Daň z pridanej hodnoty
EÚ	Európska únia
Investičná priorita 4.3	Investičná priorita 4.3 pre OP IROP v rámci výzvy: prijímanie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenia a dekontaminácie opustených priemyselných lokalít (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženia znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zníženie hluku
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
ITMS2014+	Centrálny informačný systém, ktorý slúži na evidenciu a následné spracovávanie, export a monitoring dát o programovaní, projektovom a finančnom riadení, kontrole a audite pre programové obdobie 2014 – 2020
Ministerstvo investícií alebo MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
Ministerstvo pôdohospodárstva alebo MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
NFP	Nenávratný finančný príspevok
OP	Operačný program
PHSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
Prioritná os 4	Prioritná os 4 pre OP IROP v rámci výzvy: zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie
RO	Riadiaci orgán
SR	Slovenská republika
Špecifický cieľ 4.3.1	Špecifický cieľ 4.3.1 pre OP IROP v rámci výzvy: zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy, ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku
ŠR	Štátny rozpočet
VZN	Všeobecne záväzné nariadenie
zákon o obecnom zriadení	Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
zákon o ochrane prírody a krajiny	Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov
zákon o miestnom poplatku za rozvoj	Zákon č. 447/2015 Z. z. o miestnom poplatku za rozvoj a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
zákon o podpore regionálneho rozvoja	Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov
zákon o slobode informácií	Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov
zmluva o NFP alebo zmluva	Zmluva o poskytnutí nenávratného finančného príspevku
ŽoNFP alebo žiadosť o NFP	Žiadosť o nenávratný finančný príspevok
ŽP	Životné prostredie